

МОНАСТИР ПОДМАИНЕ, А НЕ ПОДОСТРОГ

У близини Будве, на два километра од магистрале, крај села Подostroга, налази се манастир, чије се име у новијој литератури, најчешће, наводи као Подострог, а не Подмаине, какав му је назив био вјероватно од времена подизања па све до публикације Младена Црногорчевића „Манастири паштровски у Боки Которској“ („Старинар“, 1895. године). Послије овога многи аутори, историчари, историчари умјетности, па и новинари, у разним часописима, студијама, монографијама или чланцима, не ослобађају се имена Подострог, те је и данас ужој и широј јавности овај изузетан споменик културе познат под именом Подострог, а не Подмаине.

Оно што је навело Црногорчевића, а касније и друге, да овај манастир називају овако јесте село које се налази у непосредној близини и које се назива тим именом. Међутим, истражујући на терену, увидјели смо да овај манастир и не улази у атар његов.

О свему смо размишљали, а и на самом терену боравили, те смо несумњиво утврдили да се ради о двоимености у називу, из ралога што се у Маинама, у Лазама испод овог манастира, налази још једна црква, која је посвећена св. Петки. Из неких практичних разлога, или не улазећи дубље у називе ових сакралних грађевина, аутори су називали цркву св. Петке манастиром (!) Подмаине, а манастир Подмаине — Подострогом, што је скроз погрешно, а што се види из обиља литературе која говори о манастиру Подмаинама. Тако се у „Историји Црне Горе“ Ђорђа Поповића, штампаној 1896. године у Београду, на више мјеста наилази на манастир Подмаине. На страни 97: „Владика Данило престабио се 11/12. јануара 1735. године, а погребен је у манастиру Под-Мајине“; страна 104: „Његово тијело пренио је оданде на Цетиње кнез Данило, пошто је манастир Под-Мајине међутим доспео под Аустрију“; страна 156: „У том мишљењу народ се и боље утврди тиме, што је у манастиру Под-Мајинама био лик Петра Ш, на који је много личио тај човек, кога су звали Шћепаном малим“; страна 178: „Мармон француски генерал 1808 тражи од Петра I манастир Под-Мајине, да у њега смјести војску“; страна 189: „Али манастири Стањевићи и Под-Мајине остали су и даље уз Црну Гору“.

Или данас истакнути његошолог, Јефто Миловић у „Историјским записима“ (Цетиње, IV/1951, књига VII, свеска 7—9, на страни 311—319), у расправи „Покушај Аустрије да отме Његошу Под-Мајине и Стањевиће“, говори само о манастиру Подмаинама и његовим црквама које су посвећене св. Госпођи.

Могли бисмо више аутора ређати, који увијек тачно називају манастир правим именом Подмаине. Међутим, и даље постоји двоименост. Таква двоименост је најевидентнија у *Енциклопедији*, *Историји умјетности* (Загреб, MCMLXIX, у издању ЈЛЗ), гдје у тому 3, на страни 962, стоји у наслову Подмаине (Подострог) — аутор Петровић.

Међутим, у новијим публикацијама, монографијама о Будви, Светом Стефану и Петровцу, туристичким публикацијама, др Лукетић а касније и др Душан Мартиновић („Будванска ривијера“), први 1966. и 1973, а други 1974. године, упадају у исту грешку. Др Лукетић чак се и двоуми у погледу назива, па испод фотографије у туристичкој монографији Будва, Свети Стефан, Петровац“ назива манастир Подострогом, а у тексту на 52 страни насловљава подтекст правим именом: „Манастир Подмаине“, као што то чини и даље у тексту, тако да читаоца оставља у недоумици: о ком се објекту заправо ради.

Још у вријеме Његоша, а и за Петра I, овај манастир се називао Подмаине и никада није било у то доба, како се види из списка и расправа, двоумљења око његовог назива. Истина, данас, када се говори и прича о манастиру у селу Подострогу, сељани по предању знају само за име манастира Подмаине. Тако истакнути племенски првак из села Подострога поп Филип Тановић, који је живио у прошлом вијеку, у својој Аутобиографији назива манастир Подмаине, а не Подострог (иначе, поп Филип Тановић је на поновљеној лицитацији купио манастир Подмаине од Аустрије за 5570 фиорина, прије чега га је Петар II Петровић-Његош 1837. године, присиљен економским разлозима, продао Аустрији за 17000 фиорина).

Можда је ауторе на име Подострог упућивало и то што се изнад манастира, стрмо уздиже брдо Острог.

У овом манастиру је боравио и 1735. године умро владика Данило, позната личност из „Горског вијенца“, који би ту и сахрањен, а касније пренијет на Цетиње, односно на Орлов крш. Његош је такође често боравио у манастиру, радећи на „Свободијади“, а помагао је и уређивање манастирског имања. Манастир је 1764. године посјетио и Доситеј Обрадовић, који је рукоположен за свештеника у манастиру Стањевићи 1765. год.

Година настанка манастира се не зна, као ни ко га је подигао. Могуће је да је на овоме мјесту и раније постојала некаква грађевина или сакрални објекат. Фреске које потичу из 17. вијека су живописане преко старијег слоја. Изнад улазних врата у припрати ове црквице (дуга је 2,5, а широка 3,5 метара) налази се натпис из 1630. године, настао у доба владике

Рувима, а трудом јеромонаха Висариона из цетињског манастира. Манастир Подмаине је све до почетка 18. вијека припадао Црној Гори, а 1718. додијељен је Млечанима, Међутим, манастир је и даље остао под управом црногорских митрополита.

Уз малу цркву св. Госпође, за вријеме митрополита Саве Петровића, 1747. године саграђена је велика црква св. Госпође. Од тада цјелокупан манастирски комплекс, са уљаним млином, који је саградио 1874. године поп Филип Тановић, није мијењао изглед. Још је један датум значајан за манастир Подмаине, а то је 1869. година, када је манастир у бокељском устанку страдао — тада га је аустријска војска запалила, те до недавно овај манастир није био обнављан.

Велика црква св. Госпође саграђена је средином 18. вијека и налази се двадесетак метара од манастирског архитектонског комплекса. Она је правоугаоне основе, са полукружном апсидом према истоку и осмоуганим кубетом изнад брода. Зидана је наизмјенично редовима црвеног и бијелог камена. На главном прочељу има велику розету, орнаментисану са биљним мотивима, затим орнаментисане надвратнике са старим црногорским грбом, који представља двоглавог орла са змијом у канџама.

У главном манастирском комплексу најзначајнија је мала црква, посвећена такође св. Госпођи, која се налази у приземљу сјеверозападног дијела ове архитектонске цјелине. Претпоставља се да је на овоме мјесту прво саграђена ова црквица, а да се око ње касније, усљед стратегијских и других прилика, изградио снажни архитектонски комплекс у камену, са доста просторија и кулом у југозападном дијелу. Сама црквица се састоји одприпрате полуобличасто засведене, која је некада била покривена двоводним кровом. Из припрате се улази у црквицу, која је сва била живописана (знатан дио фресака је оштећен). Међу фрескама у припрати у горњој зони истичу се оне које приказују св. Ђорђа с аждајом, св. Језикија и св. Мисала. Доња зона је украшена у виду кругова.

Друга просторија, у којој се налази црква, већа је од припрате и има у основи 3x4,5 метара. Засведена је неправилним бачвастим сводом. На источном дијелу је олтар, направљен од каменог блока неправилног облика. Дио гдје је олтар уздигнут је у виду подијума петнаестак сантиметара. Треба нагласити да су извршени конзерваторски радови, али доста неквалитетно, те су поједини дјелови живописа настрадали (истина, више од влаге, која је долазила са сјеверне стране манастира).

Унутрашњост цркве је сва живописна. Сачувао се циклус који приказује св. Саву и друге светитеље из лозе Немањића. Фреске имају значајну умјетничку вриједност.

Поред цркве у приземљу, на спрату и супротно од цркве налазе се просторије које су служиле за животољуди и њихово привређивање.

Ова архитектонска цјелина још има велику терасу и на њој бунар, на коме је са све четири стране, у каменој пластици, представљен црногорски грб. Затим просторије на спрату, гдје се становало. У једној од соба изнад врата уграђен је грб, величине 35x50 сантиметара, с латиничним натписом »Petrović«.

Између овог комплекса црква саграђен је 1874. године млин за уље, који је радио све до 1955. године. До млина је довођена вода обличним земљаним каналом, дужине око 500 метара, испод мјеста званог Чеспил.

Данашњи изглед млина тражи што хитније конзерваторске радове, јер је ово јединствен етнолошки споменик културе у Црној Гори. Он је данас готово скроз у дерутном стању, без свога крова.

Овај манастирски комплекс је данас под заштитом Закона о заштити споменика културе СР Црне Горе.

Вриједно је истаћи да се манастир Подмаине налази у друштвеном власништву, да није под црквеном јурисдикцијом и да му треба прићи са комплетном конзервацијом и ревитализацијом у туристичке или културне сврхе. Јер он заслужује да буде увршћен у највишу категорију споменика културе у Републици. Додајмо још да се налази на подручју гдје током године борави највећи број туриста и гостију из земље и иностранства.

Станко Поповић